

The Impact of Legal Terminology on the Minority Situation The Case Study of Rohingya in Myanmar

*Neda Kardoony**¹

1. Ph.D. in International law, Faculty of law, Theology and political Science, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran.

*. **Corresponding Author:** Email: Kardoony@gmail.com

A B S T R A C T

Terminology related to minority issues in international law has a broad impact on managing the cultural diversity such as the rights of racial, ethnic, national and language groups and also the security of the states, societal groups and in general human security. Lack of transparency about the meaning of words such as ethnicity, people, nation, indigenous and different legal interpretations surrounding them, provoke a grave difficulty in the course of coding and promoting minority rights. This global challenge has created much more serious confusion in countries like Myanmar where minority- state relation is highly securitized. Securitization of minority issues along with this terminology ambiguity in international law make the minority-state relation in those country more complicated.

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:
Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:
Original Research

DOI:
10.48300/JLR.2021.140173

Received:
28 September 2020

Accepted:
26 October 2020

Published:
11 December 2021

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

This paper tries to show how the confusion around terminology affects the minority issues in the legal context.

Keywords: Legal Terminology, Minority, International law, groupness, the Rohingya.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

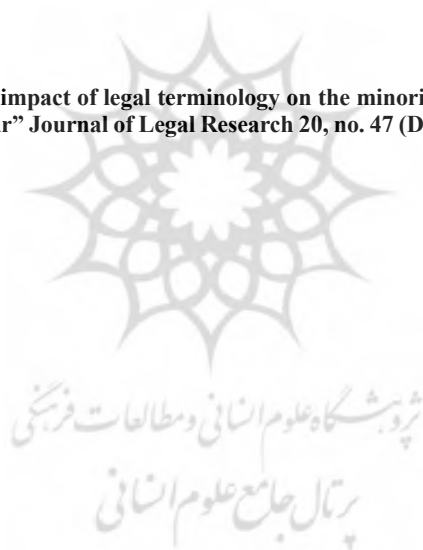
Author contributions:

Neda Kardooni: Conceptualization, Methodology, Software, Formal analysis, Investigation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Supervision, Project administration.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Kardoony, Neda “The impact of legal terminology on the minority situation The Case study of Rohingya in Myanmar” *Journal of Legal Research* 20, no. 47 (December 11, 2021): 277-304.

Extended Abstract

Terminology related to minority issues in international law has a broad impact on managing the cultural diversity such as the rights of racial, ethnic, national and language groups and also the security of the states, societal groups and in general human security. Lack of transparency about the meaning of words such as ethnicity, people, and nation, indigenous and different legal interpretations surrounding them, provoke a grave difficulty in the course of coding and promoting minority rights. This global challenge has created much more serious confusion in countries like Myanmar where minority- state relation is highly securitized. Securitization of minority issues along with this terminology ambiguity in international law make the minority-state relation in those country more complicated. This paper tries to show how the confusion around terminology affects the minority issues in the legal context.

However, there are two sorts of challenge in front of categorization and identification of minorities. One general issue that all societies have been faced with managing cultural diversity based on international law system or Weakness of international mechanism to define minorities and their rights that most of countries suffer from it(legal terminology). Another challenge that is not global but related to some particular group's countries. Part of this unique difficulties is about securitized minority state relation as kymlicka argued. This securitization in some serious level impact on recognition and categorization of cultural minorities as we see Myanmar. In such those countries, on the one side without de-securitizing ethnic state relation, it would not be possible to identify minorities completely, and on the other hand identification of minorities themselves could be a considerable step to securitize minority state relationship, undoubtedly this process is a mutual one. The recent trends in International court of justice as well as International criminal court around the Myanmar situation have showed why the discord on terminology might become one of the essential root causes of war.

Two approaches of Multiculturalism and social relevance would be considered as an assist. Kymlicka by highlighting societal culture try to make distinguish between different groups and also answer this question why we need minority rights. Kymlicka stress that societal culture cover full range of human activities". Societal culture involve not just shared memory or values, but also common institution and practice. In this stage, the social relevance that Fearon chooses it to

define and categorize ethnic groups (as we see it in AMAR project) could be considered as a complementary idea.” Socially relevant groups that are not selected on any politically defined criteria such as being at risk or politically relevant, socially relevant without any necessary political activation. Fearon defines socially relevance as such:” we mean when people notice and condition their actions on ethnic distinctions in everyday life. Wherever Fearon and his collaboration pay attention just the view of people identify who are minorities in one country, Kymlicka does not restrict identification of minority just to self-identification. For him, self-identification, the outlook of social and historian-scientist would impact on labeling of minorities, albeit he accepts that some time in spite of the existence of those factors, the international community has not recognized one distinctive group as such. He also explains that sort of combination of targeted and genetic rights would be helpful to international minority system.

Focusing on the substance of minority rights might help us to identify the holder of those rights and find proper terminology for addressing the holder of minority rights. In current days that we have encountered with the one almost shaped system and mechanism of minority rights in international law, sometimes it could be useful to account on the argument of behind the rights for identifying the holders of them. Under the less area of law, we could see this phenomenon that just holders of the rights choose the sort of rights that they benefited and even the legal label for themselves. So it seems just self-identification method could not work for identifying minorities as a rights holder, nor a just political actor or social subjects.

So if want to answer that whether or not such kind of categories as Kymlicka have been using even make sense outside western democracies (Like Myanmar case), it is necessary to show that the problem is not just lied down on the different governmental model or Democrat system, or not just about a particular characteristics of societies, rather Verity elements impact on legal categorization of minorities. So we should ask how legal mechanism look after to politicized identities and the nature of conflict which one society has faced.

آثار ترمینولوژی در وضعیت حقوقی اقلیت‌ها، مطالعه اقلیت روہینگیا در میانمار

ندا کردونی*

۱. دانش‌آموخته دکترای حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: Email: Kardoony@gmail.com

چکیده:

ترمینولوژی چه در نظریه‌پردازی‌های حقوقی و چه در کاربرد حقوق، تأثیر بسیاری دارد. ترمینولوژی مورد استفاده در حقوق حاکم بر وضعیت اقلیت‌ها نیز، آثار گسترده‌ای در معنابخشی، شناسایی، حقوق مورد مطالبه آنان و امنیتی شدن رابطه آنان با دولت‌ها نیز دارد. عدم شفافیت در معنا و حدود واژگانی مانند مردم، اقلیت، قومیت، ملیت، مردمان بومی و... و همچنین تفاسیر متفاوت حقوقی مترتب بر آن، چالش‌های بسیاری در مسیر قاعده‌انگاری در زمینه حقوق اقلیت‌ها و طبقه‌بندی حقوق آنان ایجاد نموده است. هرچند این‌گونه چالش‌ها را در همه کشورهای برخوردار از تنوع فرهنگی می‌توان مشاهده نمود، اما یک نمونه اخیر در این زمینه کشور میانمار است که شناسایی یک گروه فرهنگی و نام‌گذاری آنها در محور اختلافاتی قرار گرفته است که ابعاد بین‌المللی نیز یافته است. این پژوهش

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز 4.0 Creative Commons Attribution Non-Commercial License منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

پژوهشکده حقوق

نوع مقاله:
پژوهشی

DOI:

10.48300/JLR.2021.140173

تاریخ دریافت:
۷ مهر ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش:
۱۵ آبان ۱۳۹۹

تاریخ انتشار:
۲۰ آذر ۱۴۰۰

با رویکردی تحلیلی - توصیفی به این مهم می‌پردازد که چگونه عدم شفافیت در معانی و ترمینولوژی می‌تواند اختلافات عمیقی در حوزه اقلیت‌ها (در سطح ملی و بین‌المللی) ایجاد نماید. همچنین تلاش این مقاله بر آن است که نشان دهد چگونه چشم‌اندازهای جدید در رویه قضایی بین‌المللی می‌تواند به شفافیت مفاهیم و اصطلاحات حقوقی یاری برساند.

کلیدواژه‌ها:

ترمینولوژی حقوقی، اقلیت، حقوق بین‌الملل، گروه بودگی، روهینگیا.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:

ندا کردونی: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، استفاده از نرم‌افزار، تحلیل، تحقیق و بررسی، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، نظارت، مدیریت پروژه

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

کردونی، ندا «آثار ترمینولوژی در وضعیت حقوقی اقلیت‌ها، مطالعه اقلیت روهینگیا در میانمار». مجله پژوهش‌های حقوقی ۲۰، ش. ۴۷ (۲۰ آذر ۱۴۰۰): ۲۷۷-۳۰۴.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پیش‌درآمد

وضعیت اقلیت‌ها از جنگ جهانی دوم به این سو، به شکل ویژه‌ای از سوی حقوق بین‌الملل مورد توجه قرار گرفته است. با وجود اینکه از آن زمان تاکنون بیش از هفت دهه می‌گذرد، این مهم که اقلیت‌ها را باید چگونه تعریف و شناسایی نمود، همچنان با چالش‌های جدی روبرو است. پرسش‌های این‌چنینی که هنجارهای بین‌المللی حقوق بشر چگونه بایستی (و اصولاً آیا این مهم ضرورت دارد) که بین گروه‌های مختلفی چون مردمان بومی و اقلیت‌های ملی تفاوت قائل شود و آیا حقوق اقلیت‌های دینی با اقلیت‌های قومی، زبانی و نژادی متفاوت است و همچنین این پرسش که آیا زنان، دگرباشان جنسی و توان‌جویان نیز باید به‌عنوان گروه‌های اقلیت خطاب شوند، همچنان با پاسخ‌های روشنی روبرو نیست. این پیچیدگی‌ها و عدم شفافیت در مفاهیم در حقوق مورد مطالعه گروه‌ها مانند حق بر تعیین سرنوشت و یا رهایی از ژنوسید نیز بازتاب بسیاری داشته است.

ترمینولوژی یا اصلاح‌شناسی به‌عنوان عضوی از خانوادهٔ زبان‌شناسی در علم حقوق دارای اهمیت ویژه‌ای است. «حقوق به برخی از واژه‌ها معنایی ویژه می‌دهد. مجموع این واژه‌ها واژگان حقوقی را تشکیل می‌دهند که نخستین پایهٔ بیان حقوقی است. واژگان حقوقی در درون یک زبان، مجموع واژگانی را تشکیل می‌دهند که دارای یک یا چند پذیرندهٔ معنایی حقوقی هستند. دایرهٔ واژگان حقوقی از شمار واژه‌هایی که آنها را با عنوان وابستگی انحصاری حقوق می‌شناسیم فراتر می‌رود و همهٔ واژه‌هایی که حقوق آنها را در حوزهٔ خاص خود پذیرفته است را شامل می‌شود.»^۱ در تعریف زبان‌شناسی حقوقی چنین گفته می‌شود: «زبان‌شناسی حقوقی اجرای ویژه‌ای از علم زبان‌شناسی عمومی بر بیان ویژه حقوق است.»^۲ با وجود اهمیت زبان در حقوق، همچنان شاخه‌های مختلف این حوزه، از عدم توجه به آثار زبان در ساخت و کاربرد مفاهیم رنج می‌برد.

این عدم توجه سبب شده است که برخی از حوزه‌های حقوقی مانند حقوق اقلیت‌ها، بی‌توجه به برداشتهای مختلف از ترمینولوژی و یا عدم تناسب واژگان موجود با مفاهیم در حال تغییر اجتماعی، پاسخ بسیاری از چالش‌ها و ناکارآمدی‌ها را در جایی دیگر به‌جز مسئله‌ساز بودن زبان مورد استفاده، جست‌وجو نمایند. امری که درنهایت در دستیابی به عدالت و ساختارهای حقوقی مورد نیاز برای حمایت از گروه‌های اقلیت، آثاری منفی برجای گذاشته است. این در حالی است که استفاده از روش‌های زبان‌شناسانه^۳ چندی است که در حقوق داخلی برخی از کشورها به شکل رسمی مورد توجه قرار گرفته و برای حل مناقشات در دادگاه‌ها از متخصصین زبان‌شناس استفاده می‌گردد.^۴

گروه مذهبی/قومی/روهنگیا (که همین شیوه مخاطب قرار دادن آنان نیز ممکن است سبب اختلاف نظر باشد) در میانمار نمونهٔ بارز این پیچیدگی‌ها است که با طرح دعوی در دیوان بین‌المللی

۱. روح‌الله کردعلیوند، «زبان‌شناسی حقوقی»، *ویژه‌نامه زبان و متن، انسان و فرهنگ* ۳ (۱۳۹۲)، ۷.

۲. همانجا.

3. Forensic Linguistics

۴. نک: فردوس آقاگل‌زاده، «زبان‌شناسی حقوقی (قانونی) رویکردی نوین در زبان‌شناسی کاربردی»، *مجله بخارا* ۶۳ (۱۳۶۸)، ۱۹۲.

کیفری (۲۰۱۹) و دیوان بین‌المللی دادگستری (۲۰۲۰) ابعادی جدیدی نیز گرفته است. در بخش اول این نوشتار به توصیف ارتباط واژگان و آثار حقوقی ابهام و یا شفافیت واژگان مورد استفاده در حقوق و همچنین تعبیرپذیری ترمینولوژی حقوقی پرداخته می‌شود. در بخش دوم اختلاف‌نظرهای موجود در ترمینولوژی حاکم بر تنوع فرهنگی^۵ و تعاریف مرور خواهد شد و در نهایت در بخش سوم، به چگونگی تأثیر ترمینولوژی در شکل‌گیری یک اختلاف بین‌المللی با اهتمام به مورد میانمار و مردم روهینگیا، اشاره خواهد شد. در این میان شایان توجه است که چگونه نظر منفرد یک قاضی در فرآیند رسیدگی به یک اختلاف بین‌المللی می‌تواند چشم‌اندازهای جدیدی در شفافیت اصطلاحاتی مانند اقلیت و قومیت داشته باشد. نظر قاضی تربنداد^۶ در خصوص محور قرار دادن «آسیب‌پذیری گروهی و یا در معرض آسیب قرار گرفتن بیشتر» برای شناسایی گروه‌ها ذیل معاهده ژنوسید می‌تواند چشم‌اندازی نو در حقوق بین‌الملل حاکم بر وضعیت اقلیت‌ها باشد.

۱- ترمینولوژی حقوقی: تقابل شفافیت و ابهام تا تغییرپذیری

ترمینولوژی یا اصطلاح‌شناسی^۷ به‌عنوان رشته‌ای که به مطالعه واژگان و اصطلاحات ویژه یک حوزه خاص می‌پردازد را نمی‌توان نو و جدید دانست، اما تنها در سال‌های اخیر است که به‌عنوان یک تلاش علمی مستقل با اصول و روش‌شناسی خاص خود شناسایی شده است. امروزه ترمینولوژی به‌عنوان حوزه‌ای فرارشته‌ای و میان‌رشته‌ای خطاب می‌شود که آثار متفاوتی در سایر رشته‌ها به‌جا می‌گذارد.^۸ حقوق، چه به‌عنوان حوزه‌ای از علم و چه در معنای سازکار نظم‌بخشی به زندگی جمعی انسان، از ترمینولوژی خاص خود برخوردار است. ترمینولوژی در حقوق از این منظر اهمیتی دوچندان نسبت به سایر حوزه‌ها دارد که می‌تواند آثار واقعی در پیرامون ما ایجاد نموده و در سرنوشت انسان‌ها، نقش مهمی ایفا نماید.^۹ آقازاده گل عوامل تاریخی، اجتماعی، سیاسی و قضایی را اثربخش در اهمیت زبان‌شناسی حقوقی و علل تفاوت زبان حقوقی با زبان عادی قلمداد می‌کنند. براین اساس می‌توان چنین گفت که زبان حقوقی با وجود ثابت ماندن در اسناد و قوانین (در برخی از وضعیت‌ها)، از لحاظ مفهومی تحت تأثیر تحولات تاریخی، سیاسی و اجتماعی است. این مهم متفاوت از تغییراتی است که از منظر شکلی در بیان حقوقی در گذر زمان ایجاد می‌شود. براین اساس ما با دوگونه تغییر و تحول در زبان و بیان حقوقی روبرو هستیم، زمانی که شکل اصطلاحات ثابت مانده، اما مفهوم مترتب بر

۵. در این نوشتار، حقوق حاکم بر تنوع فرهنگی، حقوق اقلیت‌ها، حقوق متمایز گروهی در معنا و مفهومی یکسان مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۶. اطلاق مردم به گروه روهینگیا در معنای ملت نیست، بلکه مراد گروهی از افراد است که جماعتی را حول مشترکاتی جامعی شکل داده‌اند.

7. Trindade

۸. در این مقاله، به دلیل متداول بودن واژه ترمینولوژی، از این واژه انگلیسی استفاده می‌شود.

9. Goźdz-Roszkowski, Stanisław, and Iwona Witzak-Plisiecka. "Editorial to Special Issue on Legal Terminology" *Research in Language* 9(1)(2011): 5-8.

۱۰. آقازاده گل، پیشین، ۹۹.

آن دچار تحول می‌شود و یا مواردی که واژگان و اصطلاحات مورد استفاده در تبیین یک وضعیت حقوقی دچار تغییر می‌شود.

حسن حبیبی در بیان اهمیت زبان و واژگان در علم حقوق چنین می‌گوید: «نظر به اینکه قلمرو این‌گونه مباحث (قواعد، مقررات و ...) جولانگاه یقین و اطمینان نسبت به مسائل و بزنگاه دقت در قواعد و ضوابط است، ناگزیر زبان آنها، یعنی زبان علم و فن حقوق باید امنیت قضایی را تأمین و آسودگی خیال کارشناس حقوقی را تأمین کند، بنابراین در فن حقوق نمی‌توان واژگان را نادیده انگاشت و بر آنها باید به دیده تحقیق نگریست.»^{۱۱} این مهم نشان‌دهنده اهمیت مضاعف ترمینولوژی در علم و فن حقوق است، چراکه نمی‌توان از تأثیراتی که حقوق به‌عنوان یک فن از علم حقوق می‌گیرد، غافل شد.

۱-۱- ابهام در اصطلاحات: ضرورتی برای قانون‌گذاری یا اختلالی در روند آن

ترمینولوژی حقوقی در چنین رویکردی، زبان ویژه‌ای است که توسط قانونگذار و افرادی که قانون را به مورد اجرا می‌گذارند، مورد استفاده قرار می‌گیرد. اهمیت این ترمینولوژی همچنین از این امر ناشی می‌شود که هرگونه صورت‌بندی یک کنش حقوقی و یا توسعه سازکارهای حقوقی در گام اول در گرو واژگان و اصطلاحات مورد استفاده آن است. به همین دلیل، بررسی و واکاوی آثار حقوقی ترمینولوژی مورد استفاده در همه حوزه‌های حقوق، از جمله حقوق بین‌الملل، دارای اهمیت بسیار است. بسیاری شفافیت واژگانی و اصطلاحات را در قانون یک ضرورت می‌دانند، چراکه قانون قرار است راهنمای رفتار انسان‌ها باشد و یک قانون مبهم نمی‌تواند به شایستگی به هدایت و راهنمایی انسان‌ها بپردازد؛ اما برخی دیگر بر این باور هستند که ابهام در قانون می‌تواند نتایج مثبتی نیز در پی داشته باشد. به‌عنوان نمونه جرمی والدرون^{۱۲} ابهام در قوانین را گاه ارزشمند می‌داند چراکه یک ابزار تسهیل‌کننده است تا توانایی‌های مردم را برای تصمیم‌گیری‌های کاربردی تقویت نماید.^{۱۳} برخی دیگر اما مانند هارفان اگریسون^{۱۴}، ابهام را نتیجه ضروری استفاده از اصطلاحات چندبعدی می‌داند. او بر این باور است که بسیاری از زبان‌ها دارای مفاهیم و ویژگی‌هایی هستند که نمی‌توانند در یک واحد مشترک به‌روشنی صورت‌بندی گردند. اندی کات^{۱۵} ابهام را طبیعت این چندبعدی‌های ناهمگون^{۱۶} می‌داند.

۱۱. حسن حبیبی، «زبان حقوقی»، نامه فرهنگستان (۳)، ۱۴.

12. Jermey Waldron.

13. Hrafan Asgeirsson, "On the instrumental value of vagueness in the law" *Ethics* 125(2)(2015): 425-448.

14. Harfan Asgeirsson

15. Endi Cott

16. Incommensurate Multidimensionality

گرت کیل^{۱۷} و رالف پوچر^{۱۸} در کتاب خود^{۱۹} به ابهام در حقوق از زاویه‌ای دیگر نگریسته‌اند. آنها با تفکیک انواع متفاوتی از ابهام به این پرسش می‌پردازند که چه شرایطی لازم است تا استفاده از یک اصطلاح مبهم در قانون، موجه شود. این دو بیان می‌کنند که ابهام گاه عامدانه از سوی قانونگذار انتخاب می‌شود تا ابزاری برای گسترش عدالت و برابری باشد. آنها اما بر این مهم پای می‌فشارند که اگر واژگانی در ماهیت خود دارای ابهام بود، قانونگذار می‌تواند با اضافه نمودن شاخص‌هایی، از درجه ابهام آن بکاهد و یا از مثال‌های متعدد برای روشن‌تر شدن اصطلاح استفاده کند. کیل و پوچر همچنین به تفکیک آثار ابهام در قانون در برابر شهروندان از یک سو و قانونگذار یا قاضی از سوی دیگر می‌پردازند و ابهام در ترمینولوژی حقوقی را برای هر کدام از این گروه‌ها، دارای آثار متفاوتی قلمداد می‌کنند.^{۲۰}

بررسی ابعاد مختلف و چرایی وجود ابهام (ارزشمند بودن یا لذات و یا ابزاری بودن آن به‌منظور گسترش عدالت) در ترمینولوژی حقوق و مثبت یا منفی بودن آثار آن در حوصله نوشتار حاضر نیست. در این نوشتار تنها در تلاش خواهیم بود که به بررسی این مهم بپردازیم که چگونه واژگان قومیت، اقلیت و مردم که می‌توان آنها را در زمره اصطلاحات چندبعدی ناهمگون دانست در ساختار حقوق بین‌الملل به شکل مبهم مورد استفاده قرار گرفته است، چه تلاش‌هایی در دکتترین برای شفاف‌سازی این واژگان و اصطلاحات صورت گرفته است و در نهایت این ابهام چگونه سبب تشکیل و تشدید یک اختلاف بین‌المللی شده است.

۱-۲- الگوهای اجتماعی و تغییرپذیری ترمینولوژی حقوقی

ترمینولوژی همواره در معرض تغییر است، در این میان ترمینولوژی حقوقی نیز استثنا نیست. دلایل بسیاری برای تغییر ترمینولوژی حقوقی وجود دارد: تغییرات اجتماعی و سبک‌های زندگی، تحولات سیاسی، توسعه دانش، شناسایی خلأها، شناسایی ناکارآمدی قوانین، معاهدات و فشارهای بین‌المللی، علل اقتصادی و جهانی‌سازی از دلایلی است که سبب ایجاد تغییرات در ترمینولوژی حقوقی است.^{۲۱} براین اساس می‌توان چنین نیز گفت که قانونگذار و یا نظریه‌پردازان حقوقی بایستی با به وجود آمدن هر کدام از عوامل پیش‌گفته، تلاش نمایند تا در صورت لزوم در ترمینولوژی حقوقی، تغییراتی ایجاد نمایند؛ اما چگونه می‌توان به تغییر ترمینولوژی حقوقی مبادرت ورزید؟ در این خصوص روش‌های متفاوتی وجود دارد، روش‌هایی مانند: (۱) تلاش برای تغییر (محدود نمودن و یا گسترده نمودن) معانی اصطلاحات موجود، بدون هیچ تغییری در صورت اصطلاحات، (۲) تغییر معانی (محدود نمودن

17. Geert Keil

18. Ralf Roscher

19. Vagueness And Law: Philosophical And Legal Perspective.

20. Keil, G and R. Poscher (Eds.), *Vagueness and law: Philosophical and legal perspectives* (Oxford: Oxford University Press, 2016), 198.

21. Aleksandra Matulewska, "Socially induced changes in legal terminology", *Studies in logic, grammar and rhetoric* 49(1)(2017): 153-173.

یا گسترده نمودن) همراه با تغییر در صورت اصطلاحات،^{۲۲} تغییر کامل معنای اصطلاحات موجود با تغییر یا عدم تغییر صورت اصطلاحات^{۲۳} ساخت اصطلاحات جدید^{۲۴} استفاده و قرض گرفتن اصطلاحات از زبان‌های دیگر.^{۲۵} اهتمام به تغییرپذیری آگاهانه و یا ناآگاهانه اصطلاحات حقوقی سبب می‌شود که در راه تفسیر و اجرای قواعد حقوقی، واژگان را موجوداتی زنده فرض نماییم که ممکن است در گذر زمان به دلایل متفاوتی، نمایانگر معانی و مفاهیم متفاوتی باشند. این مهم به‌ویژه در جایی که یک واژه و یا اصطلاح تبدیل به یک اصطلاح هنجاری^{۲۶} می‌شود، اهمیتی دوچندان می‌یابد. مگ زیگلر^{۲۷} در مقاله‌ای به این تغییرات در ترمینولوژی حقوقی و ضرورت تطبیق ترمینولوژی حقوقی با الگوی اجتماعی توان‌جویی (معلولیت) پرداخته است.^{۲۸} او بر ضرورت بازتاب قالب‌ها و الگوهای اجتماعی در قوانین تأکید می‌کند و با ذکر نمونه‌های متعددی از تغییراتی که حول ترمینولوژی معلولیت رخ داده است، به بسط چرایی این مهم می‌پردازد. زیگلر بیان می‌دارد که حقوق قادر است به نهادسازی از طریق زبان بپردازد و زبان می‌تواند آثار فراوانی در بهره‌مندی و یا عدم‌بهره‌مندی گروه‌ها و افراد از حقوق خاص و ویژه خود داشته باشد. زبان همچنین می‌تواند کلیشه‌سازی و برچسب‌زنی را گسترده و یا محدود نماید. او همچنین بر این نکته تأکید می‌کند که پیگیری تاریخ معلولیت نشان می‌دهد که زبان و حقوق هر دو می‌توانند به خلق هنجار در جامعه منجر گردند. «زبان هم انگاره‌های اجتماعی را شکل می‌دهد و هم از آنها شکل می‌پذیرد.»^{۲۹} زیگلر بر این باور است که طبقه‌بندی‌های زبانی مانند اصطلاح معلولیت می‌تواند منجر به عمومی‌سازی و بی‌ارزش شدن فردبودگی گردد، به‌ویژه در زمانی که تلاش می‌شود مجموعه‌ای از رویه‌ها ذیل یک اصطلاح واحد قرار گیرد. «زیرا برچسب‌ها توجه به‌گونه‌ای خاص از ویژگی‌ها جلب می‌کند.»^{۳۰} او نتیجه می‌گیرد که در ذیل طبقه‌بندی یک گروه خاص قرار گرفتن، هویت شخصی و معنی خودبودگی را با تعریفی که آن جامعه از گروه دارد پیوند می‌دهد و در نتیجه آن برچسب می‌تواند هویت فردی آن شخص را محدود نماید.^{۳۱}

ترمینولوژی حقوقی مورد استفاده برای گروه‌های اقلیت از موارد پیش‌گفته، استثنا نیست. درک هنجاری از اصطلاحات قومیت، اقلیت، ملیت، گروه‌بودگی زبانی، نژادی و ... سبب شده است که در رویکردهای داخلی و بین‌المللی، بُعد مبهم و تغییرپذیر این اصطلاحات فراموش گردد. این ابهام در تعریف اصطلاحات همچنین سبب شده است که ما شاهد رویکردهای متفاوت ملی و بین‌المللی در خصوص اقلیت‌ها و شناسایی‌ها آنها باشیم. به عبارت بهتر وجود ابهام در ترمینولوژی اقلیت‌ها از

22. Ibid, 155.

23. Normative Terms.

24. Meg E.Ziegler

25. Meg E. Ziegler, "Disabling Language: Why Legal Terminology Should Comport with a Social Model of Disability", *BCL Rev* 61 (2020): 1183.

26. Ibid, 1205.

27. Ibid, 1206

28. Ibid, 1207.

یک سو و تغییرپذیری مفاهیم مرتبط با آن از سوی دیگر، سبب شده است در فرآیند شناسایی و در نتیجه بهره‌مندی برخی از افراد و گروه‌ها از حقوق خاص خود، ناکارآمدی و یا کژکارکردهایی صورت بگیرد. توجه به نقش مهندسی حقوق و خالق بودگی حقوق در اجتماع به‌ویژه در حوزه حقوق گروه‌های خاص می‌تواند دستیابی به برابری و عدالت برای این گروه‌ها را تسهیل نماید. در این میان توجه به این مهم ضروری است که «تنها استفاده از یک ترمینولوژی خاص در حقوق اهمیت ندارد، بلکه تعریفی که از آن ترمینولوژی نیز می‌شود، شایسته توجه است.»^{۲۹}

به‌منظور درک بهتر آثار ترمینولوژی در حقوق اقلیت‌ها، در بخش بعدی به مرور آرای موجود در خصوص تعریف و شناسایی اقلیت‌های قومی و فرهنگی می‌پردازیم. به این منظور آرای ویل کیملیکا^{۳۰} و جیمز فرون^{۳۱} به دلیل رویکرد متفاوتشان به مفهوم اقلیت‌های قومی، تحلیل و بررسی می‌گردد.

۲- شناسایی اقلیت‌ها: از فرهنگ جامعه‌ی ۳۲ تا مناسبت اجتماعی

حسین میرزاده با ذکر تفاوت‌های زبان‌شناسی و پراگماتیک (به‌عنوان بخشی از زبان‌شناسی) آنها را ابزارهایی برای دستیابی به تفسیر متن حقوق بین‌المللی می‌داند. «در حقیقت نگاه پراگماتیکی به تفسیر اسناد حقوقی بین‌المللی را شاید بتوان با نگاه جامعه‌شناختی حقوق‌دانان بین‌المللی هم‌راستا دانست. لیکن به‌نظر می‌رسد پراگماتیک و زبان‌شناسی، فی‌نفسه دارای ابعاد وسیع‌تر و جدیدتری نسبت به این مقوله هستند.»^{۳۲} در این فراز تلاش خواهد شد با چنین چشم‌اندازی به تفسیر اصطلاحاتی پرداخته شود که در اسناد بین‌الملل در خصوص حقوق اقلیت‌ها وجود دارد.

چه کسانی باید به‌عنوان مردم خطاب شوند؟ چه ارتباط مفهومی بین قومیت و مردم از یک سو و ملت و مردم از سوی دیگر وجود دارد؟ این‌گونه پرسش‌ها همچنان از سوی حوزه‌های مختلف دانش، با پاسخ‌های متفاوتی روبرو می‌شوند. اختلاف‌نظر در این خصوص سبب شده است که ما در عرصه حقوق و به‌ویژه حقوق بین‌الملل نیز شاهد آن باشیم که در اسناد بین‌المللی هیچ اجماع نظری و یا تعریف روشنی از واژه مردم، ملت و قومیت صورت نگرفته باشد. به‌عبارت‌دیگر، ترمینولوژی حقوقی

29. Ibid, 1210.

30. Will Kymlicka

31. Fearon

۳۲. منظور از فرهنگ جامعه‌ی (جامعوی)، فرهنگی است که از نظر جغرافیایی متمرکز است و بر یک زبان مشترک که در گستره وسیعی از نهادهای جامعه‌ی، هم در زندگی عمومی و هم زندگی خصوصی مورداستفاده است، تکیه دارد. من برای اینکه تأکید کنم چنان فرهنگی مبتنی بر زبان و نهادهای اجتماعی مشترک است و نه باورهای دینی، عرف و عادات خانوادگی و یا سبک‌های زندگی شخصی مشترک، آن را فرهنگ جامعه‌ی می‌خوانم.» نک: ویل کیملیکا، *درآمدی بر فلسفه سیاسی معاصر*، ترجمه و تحقیق میثم بادامچی و محمد مباشری (تهران: نشر نگاه معاصر، ۱۳۹۶)، ۴۵۸.

۳۳. برای آگاهی بیشتر نک: محمد حسین میرزاده، «نقش زبان‌شناسی و پراگماتیک در تفسیر اسناد و متون حقوقی بین‌المللی»، دسترسی در ۱۳۹۹/۶/۹.

در حوزه اقلیت‌ها، هیچ‌گاه مورد توافق عموم ساختارهای داخلی و بین‌المللی نبوده است. چه آن زمان که در منشور ملل متحد، عنوان می‌شود: ما مردم ملل متحد و چه در تصویب معاهدات مهمی مانند ژنوسید و یا سایر معاهدات حقوق بشری، به روشنی مشخص نمی‌شود که ملت کیست؟ مردم چه کسانی هستند و چگونه گروه‌هایی بایستی، گروه قومی / مذهبی و یا نژادی خطاب گردند. در یکی از مؤخرترین تلاش‌ها در عرصه بین‌المللی و در صدور اعلامیه حقوق مردمان بومی، شاهد آن بودیم که هیچ‌گونه اجماع نظر سیاسی / حقوقی حول این واژگان در بین کشورهای مختلف وجود ندارد.^{۳۴}

این تفاوت در تعاریف واژگانی و ترمینولوژی هرچند می‌تواند ریشه در اختلافات فرهنگی جوامع مختلف که در شناسایی هویت‌های گروهی بازتاب پیدا می‌کند، داشته باشد (و از این رو امری غیرقابل اجتناب باشد) اما از دغدغه‌های امنیتی حکومت‌ها و دولت‌ها نیز نشئت می‌گیرد. به عبارت بهتر چگونگی تعریف ساختار فرهنگی یک جامعه و شناسایی گروه‌های مختلف در آن و سپس اطلاق اقلیت، اقلیت قومی / نژادی / زبانی و یا مردمان بومی هرچند در بادی امری جامعه‌شناسانه و انسان‌شناسانه است، اما در عین حال امری سیاسی و گاه امنیتی نیز است.^{۳۵} خبریوا^{۳۶} با اشاره به این واقعیت که برای معرفی چنین جوامعی در متون قانونی و علمی از اصطلاحات متفاوت استفاده می‌شود بر این باور است که واژگان ملل، مردم، ملت، مردم بومی و قبایل از حیث محتوا چنان پیچیده و چندبعدی هستند که «توصیف آنها با یک اصطلاح بدون تعریف موجودیت آنها و جا انداختن ویژگی‌های اساسی آنها، غیرممکن است.»^{۳۷}

مروری بر ادبیات دانشگاهی موجود در این خصوص نشان می‌دهد که ابهام در تعریف مفاهیم قومیت و اقلیت همواره مورد اهتمام محققین این حوزه بوده است. به‌عنوان نمونه، تقی دشتی معتقد است که قوم و قومیت از آن گروه اصطلاحات جامعه‌شناسانه است که تعریف جامع و مانعی از آنها مشکل و حتی غیرممکن است.^{۳۸} او از این رو با تفکیک تعاریف مختلف که ذیل رویکردهای متفاوت به قوم بودگی صورت گرفته است، تلاش می‌کند بر یک تعریف تلفیقی از قومیت تأکید نماید.^{۳۹} محمدرضا عظیمی نیز با اهتمام به ابهام در تعریف اقلیت بودگی، به این نکته اشاره می‌نماید که نه تنها در اسناد بین‌المللی، هیچ تعریفی از این مفهوم صورت نگرفته است بلکه در آرای صاحب‌نظران

34. See: M. Åhrén, *Indigenous peoples' status in the international legal system*, (Oxford: Oxford University Press, 2016), 47.

۳۵. برای آگاهی از تفاوت بین امر سیاسی شده ((politicized) و امر امنیتی شده (securitized)) نک: آرا و اندیشه‌های مکتب کهنه‌هاک در کتاب: ، اما روچیلد و دیگران، *جامعه، امنیت و دیگران*، ترجمه علیرضا طیب (تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۱).

36. T.Y.Khabrieva

۳۷. تالیبارولانا خبریوا، *چالش‌های معاصر تعیین سرنوشت اقوام*، ترجمه و تحقیق کابلشاه ادريس اف. (تهران: دانشگاه مفید، ۱۳۹۷)، ۱۶.

۳۸. تقی دشتی، *حقوق اقلیت‌های قومی* (تهران: بوستان کتاب، ۱۳۹۳)، ۶۸.

۳۹. همان، ۸۴-۸۹.

هم اتفاق نظری در این خصوص وجود ندارد. عظیمی با ارجاع به نظر رولان برتون^{۴۰} بیان می‌دارد که گروه‌های اجتماعی و قومی در واقع در مقوله «مجموعه‌های گنگ» قرار می‌گیرند.^{۴۱} حبیبی نژاد و اسمعیلی زاده نیز در این خصوص بیان می‌دارند: «یکی از موانع دستیابی اقلیت‌ها به حقوق خود، فقدان یک تعریف جامع و مانع از واژه اقلیت می‌باشد.»^{۴۲}

برخی دیگر از محققین در این حوزه با تأکید بر ابهام و سختی در تعریف این اصطلاحات، بر این مهم اصرار می‌ورزند که آن الگوهایی که در اروپا و آمریکا قومیت و اقلیت شناخته می‌شود، نمی‌تواند در سایر جوامع مانند خاورمیانه و یا کشورهایمانند ایران، پیاده شود.^{۴۳} استیو فنتون^{۴۴} نیز در رویکردی مشابه به واژگان متفاوتی مانند فرقه‌ای، قومی، نژادی، جماعتی اشاره می‌کند که در جوامع مختلف در خصوص پدیده‌های کمابیش مشابه مورد استفاده قرار می‌گیرد.^{۴۵} توکاس هایلند اریکسون^{۴۶} اما در مقابل، بر این عقیده است که پدیده‌هایی که واژگان قومیت، ملیت و ... بر آن نظر دارند به قدری قابل مشاهده در بسیاری از جوامع هستند که نادیده گرفتن آن ناممکن است.^{۴۷} او همچنین به تغییری ترمینولوژیک در این حوزه اشاره می‌دارد که عبارت است از گذار از اصطلاح قبیله به اصطلاح گروه قومی.^{۴۸} آندره اس ویمر^{۴۹} هم با دفاع از یک تعریف فراگیر از قومیت، آن را اصطلاحی مناسب‌تر از نژاد دانسته و بیان می‌دارد «تعریف فراگیر، هم تجربه آمریکا را به ما بهتر می‌شناساند، هم موجب می‌شود دچار سوء تعبیر نشویم و نظم قومی تنی این جامعه خاص را گونه جهان‌شمول ساختار اجتماعی نپنداریم و آن را به سایر جوامع تعمیم ندهیم.»^{۵۰}

ملاحظات امنیتی و سیاسی که حول یک سلسله واژگان تخصصی شکل می‌گیرد، امری است که هم می‌تواند علت عدم شفافیت و ابهام واژگانی باشد و هم معلول آن. این ملاحظات در زبان حقوقی دارای اهمیت مضاعف نیز هست چراکه «ویژگی مهم و منحصر به فرد زبان حقوقی که شاید بتوان آن

40. Burton.

۴۱. محمدرضا عظیمی، اقلیت‌ها در حقوق بین‌الملل، تاریخچه، پیمان‌ها، حدود و حمایت (تهران: پردیس دانش، ۱۳۹۲)، ۴۳.

۴۲. سید احمد حبیب نژاد و عالیه اسمعیلی زاده، حقوق فرهنگی اقلیت‌های قومی، در نظام حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران و اسناد بین‌المللی حقوق بشر (تهران: مجد، ۱۳۹۵)، ۱۴.

۴۳. جواد حسینی، جامعه‌شناسی وفاق اجتماعی و اقلیت‌های قومی در ایران و جهان (تهران: سخن گستر، ۱۳۸۵)، ۲۲.

44. Steve Fenton

۴۵. استیو فنتون، قومیت، نژادپرستی، طبقه و فرهنگ، ترجمه و تحقیق غریب‌زندی و ماکویی (تهران: نشر مخاطب، ۱۳۹۵)، ۱۳-۱۴.

46. Thomas Hylland Eriksen

۴۷. توماس هایلند اریکسون، انسان‌شناسی قومیت، ترجمه و تحقیق سید قاسم حسینی (تهران: جامعه‌شناسان، ۱۳۹۵)، ۱۲.

۴۸. همان، ۲۴.

49. Andreas Wimmer

۵۰. آندره اس ویمر، مرزبندی قومیتی، نهادها، قدرت و شبکه، ترجمه و تحقیق محمدرضا فدایی (تهران: شیرازه، ۱۳۹۶)، ۳۴.

را به زبان حقوق تمامی زبان‌ها تعمیم داد، تأثیرپذیری بسیار سریع آن از قدرت است.^{۵۱} از همین رو در این نوشتار به بررسی دو طیف از نظرات در خصوص تعریف گروه‌های اقلیت می‌پردازیم. طیف اول، طبقه‌بندی و تعریفی است که ویل کیملیکا^{۵۲} از اقلیت‌ها ارائه می‌دهد که بر محور آنچه که او فرهنگ جامعه‌ی خطاب می‌کند، شکل می‌گیرد و حول ارتباط گروه‌های جامعه‌ی و دولت، ساختار بندی می‌گردد. کیملیکا تلاش می‌کند علاوه بر طبقه‌بندی گروه‌ها، از واژگانی ویژه برای گروه‌های دارنده حقوق اقلیت‌ها استفاده نماید. طیف دوم بر محور آرا جیمز فرون^{۵۳} و آنچه او «مناسبت اجتماعی»^{۵۴} خطاب می‌کند، خواهد بود. فرون هر چند در نظریه خود به ظاهر تغییری در ترمینولوژی صورت نمی‌دهد، اما همان‌گونه که بیان شد، نظریه او با گسترده نمودن شمول واژگان مورد استفاده در حقوق و سیاست‌گذاری‌های مرتبط با اقلیت‌ها، از طریق تغییر مفاهیم، به تغییر ترمینولوژی موجود دامن زده است.

۲-۱- کیملیکا: تنوع واژگان، تنوع حقوق، تنوع فرهنگی

ویل کیملیکا نظریات خود را با محور قراردادن فرهنگ در چهارچوب کلیه نظریه عدالت، صورت‌بندی می‌کند. او فرهنگ را زمینه‌ای می‌داند که انتخاب‌ها و ارزش‌های نوع بشر را برای زندگی معنا می‌بخشد و از این جهت درخور شناسایی و تأیید دیگران است.^{۵۵} در پرتو این دیدگاه، فرهنگ به‌عنوان یکی از کالاهای اساسی و مورد نیاز زندگی انسان فرض می‌شود که بایستی در قالب قانون و سیاست، دسترسی به آن تضمین گردد. از منظر او، همه انسان‌ها باید از حمایت‌های فرهنگی (جامعه‌ی)، برخوردار باشند، زیرا فرهنگ، آنچه انسان‌ها زندگی خوب قلمداد می‌کنند را معنا می‌بخشد. دیدگاه لیبرالیسم چند فرهنگ‌گرایی که کیملیکا مدافع آن است بر این پیش فرض استوار است که سیاست شناسایی و تطابق چندگونگی فرهنگی (شناسایی اقلیت‌ها بر محور فرهنگ جامعه‌ی) می‌تواند آزادی‌های انسانی و حقوق بشر را تقویت کند، سلسله‌مراتب قومی و نژادی را از بین ببرد و دموکراسی را غنا بخشد و همین اساس عدالت و برابری را در کیفیت زندگی اعضای جامعه شکل دهد. با محوریت فرهنگ است که کیملیکا به انتخاب واژگان و تخصیص حقوق ویژه گروهی به صاحبان فرهنگ جامعه‌ی مبادرت می‌نماید.

کیملیکا بر این باور است که برخلاف دین که دولت‌ها می‌توانند بی‌طرفانه در خصوص آن رفتار کنند، در مقوله فرهنگ جامعه‌ی این چنین نیست، زیرا دولت‌ها ناچار از استفاده از یک زبان رسمی هستند. به عقیده او اگر اصل بی‌طرفی در مورد فرهنگ حاکم باشد، باید در دادگاه‌ها از هیچ زبانی

۵۱. محمدرضا حسینی، «سیرتطور واژه‌گزینی اصطلاحات حقوقی در زبان فارسی نو»، *مجله ویژه‌نامه فرهنگستان*، ۱۳۹۵: (۱۶۵).

52. Will Kymlicka.

53. James Fearon.

54. Socially Relevant

55. Will Kymlicka, W. Multicultural Citizenship: A liberal Theory of Minority Rights (Oxford: Oxford University Press, 1995), 35.

استفاده نشود.^{۵۶} کیملیکا بعضی از تصمیمات دولت را به‌طور اجتناب‌ناپذیری باعث جانبداری از یک فرهنگ جامعی می‌داند.^{۵۷} این اجتناب‌ناپذیر بودن از یک فرهنگ جامعی، باعث می‌شود که این حق برای دیگر صاحبان فرهنگ جامعی شکل بگیرد که از حقوق متمایز گروهی برخوردار شوند. او البته شکلی از یک فرهنگ جامعی کلی (فرهنگ جامعی با ابعاد ملی) را برای همبستگی یک جامعه لازم و ضروری می‌داند. او معتقد است در یک دولت دموکراتیک مردم در صورتی قادر به حمایت و فداکاری برای یکدیگر هستند که توانایی درک همدیگر را داشته باشند. او ادغام در فرهنگ جامعی را لازمه‌ای برای عدالت و برابری می‌داند، چون شرایط شرکت منصفانه برای همه اعضا را بهتر فراهم می‌کند.^{۵۸}

کیملیکا تلاش می‌کند در بطن رابطه دولت و جامعه، به بسط نظریه حقوق اقلیت‌های خود پردازد، رویکردی که در درون خود از چشم‌اندازی سیاسی شده به ماهیت گروه‌های دارای فرهنگ جامعی برخوردار است. او بر همین اساس، به تبیین تعریف اقلیت بودگی، گروه‌بندی اقلیت‌ها و حقوق متمایز گروهی آنان در بطن دولت - ملت می‌پردازد. کیملیکا با تأکید بر این مهم که یک دولت به‌عنوان یک واحد سیاسی بایستی به‌صورت برابر به همه شهروندان تعلق داشته باشد، بیان می‌کند که افراد باید قابلیت دسترسی به نهادهای دولتی و رفتار در قد و قامت یک شهروند کامل را در زندگی سیاسی داشته باشند؛ بدون آنکه مجبور باشند هویت قومی و فرهنگی‌شان را انکار کنند.^{۵۹}

کیملیکا تلاش برای فهم چند فرهنگ‌گرایی را بدون درک تمایزات گروه‌های مختلف غیرممکن می‌داند. این تمایزات از منظر او، ریشه در نوع ارتباط گروه‌ها با جامعه مادر و دولت - ملت دارد. توجه او به تمایزات ریشه‌ای گروه‌های مختلف و مطالبات آنها بازتابی مناسب در پرداختن به ادعاهای مشروع این گروه‌ها در قالب گفتمان حق‌محور داشته است. او با تخصیص سه گروه واژگان مجزا به گروه‌های مختلف ذیل گفتمان اقلیت‌ها و تمیز بین اقلیت‌های ملی، گروه‌های مهاجر و مردمان بومی از یک سو و تفکیک وضعیت این سه گروه در ذیل گفتمان چند فرهنگ‌گرایی، از مطالبات زنان، توان‌جویان، دگرباشان جنسی و جنبش‌های جدید دینی از سوی دیگر، تلاش نموده است که از دآوری واحد در خصوص مطالبات حقوقی و مشروع گروه‌های مختلف دوری گزیند.^{۶۰} براین اساس اگر به‌عنوان نمونه اقلیت‌های ملی می‌توانند از حق خودمختاری و به‌رسمیت‌شناسی زبان سخن بگویند، مهاجران نمی‌توانند ادعایی در این خصوص داشته باشند. اختصاص واژگان متنوع به گروه‌های مختلفی که اقلیت قلمداد می‌گردند از سوی کیملیکا، سبب می‌شود که به حقوق این گروه‌ها، نوع رابطه آنها با دولت و حتی بر فرآیند امنیتی شدن ادعاهای آنان، دگرگونه نگریسته شود و هر گفتمانی حول مسئله اقلیت‌ها، با جدایی‌طلبی یکسان قلمداد نگردد.

56. Ibid, 111.

57. Ibid, 117.

58. Ibid, 27-27.

59. Ibid, 111.

60. Will Kymlicka, *Multicultural Citizenship: A liberal Theory of Minority Rights*, (Oxford: Oxford University Press, 2007), 144.

۲-۲- فرون: گسترده شدن مفهوم اقلیت قومی در بطن روابط اجتماعی

جیمز فرون اما مبنایی متفاوت برای تعریف اقلیت‌های قومی در نظر گرفته است. او که با همکارانش مسؤولیت پژوهش «همه اقلیت‌های در خطر»^{۶۱} را برعهده داشتند،^{۶۲} با مبنا قرار دادن مناسبت اجتماعی، فهرستی گسترده از اقلیت‌های در خطر در همه جهان را به تفکیک کشورها تهیه نموده‌اند. فرون مناسبت اجتماعی را چنین تعریف می‌کند: «زمانی که مردم، تمایزات قومی خود را در زندگی روزمره لحاظ و برجسته می‌نمایند.»^{۶۳} فرون این تعریف خود را کاملاً در برابر سیاسی شدن قومیت قرار می‌دهد. سیاسی شدن به این معنا که یکپارچگی سیاسی دقیقاً حول محور خطوط قومی سازمان‌دهی می‌شود و یا زمانی که دسترسی به منافع سیاسی و اقتصادی وابسته به قومیت باشد. در این نگاه هویت سیاسی و اجتماعی زیرمجموعه ساختار قومی هستند و این مناسبت اجتماعی ضرورتاً در بسیج سیاسی قومیت بازتاب ندارد، هرچند چنین گروه‌هایی ممکن است بسیج (سیاسی) نیز بشوند.^{۶۴}

فرون برخلاف کیملیکا، به تکرر واژگانی برای توصیف گروه‌های مختلف اقلیت، دست نمی‌زند، بلکه تنها تلاش می‌کند با تعریفی تو از اقلیت قومی، گروه‌های بیشتری را ذیل این واژگان قرار دهد. این بازتاب عناصر قومی در کنش‌گری روزانه افراد جامعه، بی‌توجه به ابعاد سیاسی آن، تعریف قومیت و به تبع آن اقلیت را از سیطره رابطه گروه و دولت خارج کرده و آن را با رویکردی متفاوت تبیین می‌کند. این چنین است که قومیت مفهومی گسترده‌تر با دایره شمول بیشتری می‌یابد. «شاخص‌هایی که برای تشخیص این مناسبت اجتماعی در پروژه همه اقلیت‌های درخطر مورد استفاده قرار گرفته است، از قرار ذیل است: (۱) عضویت در گروه از سوی اعضا و سایر افراد اساساً بر محور نیاکان تعیین می‌گردد، (۲) عضویت در گروه از سوی اعضای گروه و سایر افراد، به‌عنوان امری مهم تلقی می‌گردد. این اهمیت ممکن است روانی، هنجاری و استراتژیک باشد، (۳) اعضای گروه تمایزاتی بر محور زبان، فرهنگ، دین، حرفه‌ای مختص گروه و آداب و سنن به اشتراک می‌گذارند، (۴) یک یا چند از تمایزات فرهنگی توسط اکثریت افراد گروه یا اعضای که از سوی اعضای گروه مورد احترام هستند، مورد اجرا و اهتمام قرار می‌گیرد، (۵) گروه حداقل صد هزار عضو دارد و حدود یک درصد از اجتماع بزرگ‌تر را شکل می‌دهد.»^{۶۵}

61. All Minority At Risk (AMAR).

۶۲ این پروژه جایگزین پروژه «اقلیت در خطر» شد. در این پروژه که در دانشگاه مریلند صورت گرفت، مبنای شناسایی گروه‌ها به‌عنوان اقلیت قومی، انگاره‌هایی فرهنگی بود با تمرکز بر اقلیت‌هایی که سطحی از بسیج سیاسی در آنها دیده می‌شد. برای اطلاعات بیشتر نک:

“All Minority at Risk”, University of Maryland, http://www.mar.umd.edu/amar_project.asp, access on 4, 6/2020.

63. J. D. Fearon, “Ethnic Mobilization and Ethnic Violence”. The Oxford Handbook of Political Economy (2006): 860.

64. Jóhanna K. Birnir, Jonathan Wilkenfeld, James D. Fearon, David D. Laitin, Ted Robert Gurr, Dawn Brancati, Stephen M. Saideman, Amy Pate, and Agatha S. Hultquist. “Socially relevant ethnic groups, ethnic structure, and AMAR” Journal of Peace Research 52(1)(2015): 110-115.

65. .Ibid, 112.

این پژوهش، تفاوت معنای مناسبت اجتماعی را در جوامع مختلف مدنظر قرار داده است و تلاش نموده است که از طریق مشاوره با منابع مختلف بومی در داخل کشورها، با شیوه‌های متنوعی به تشخیص و شناسایی هویت‌های برآمده از مناسبت اجتماعی اقدام نمایند. تهیه فهرستی از گروه‌های قومی در هر جامعه (کشور) با مینا قرار دادن نظریه مناسبت اجتماعی، نهایتاً لیستی با ۱۲۰۲ گروه قومی در جهان را شکل داده است، درحالی‌که در پروژه اقلیت‌های در خطر، این تعداد ۹۰۰ بوده است. این اختلاف عددی به خوبی نشان می‌دهد که تفاوت در چگونگی تعریف از قومیت و اقلیت می‌تواند نتایج عینی در جهان واقعی به بار آورد. از نگاه فرون و همکارانش کلیدواژه اقلیت قومی در یک چشم‌انداز فراسیاسی، حد و مرزی متفاوت یافته است و در نتیجه ترمینولوژی این حوزه دستخوش دگرگونی شده است.

در این میان، یادآوری این مهم ضروری به نظر می‌رسد که علاوه بر این تمایزات نظری درخصوص صورت‌بندی مفهومی اقلیت‌ها، در شناسایی حقوقی^{۶۶} اقلیت‌ها، عوامل دیگری مانند منافع دولت‌ها و صلاحیت‌های آنان، قانون اساسی کشورها، رویکردهای حاکم بر سازمان‌های بین‌المللی بین‌الدولی و مردم‌نهاد و همچنین جامعه مدنی داخلی و جهانی، نقش ایفا می‌کنند. هر کدام از این عوامل می‌تواند در تشخیص نهایی اقلیت‌ها در جوامع، تفاوت‌های فراوانی ایجاد نماید. به منظور روشن شدن این مهم که چگونه ترمینولوژی و تعریف ترمینولوژی مورد استفاده درخصوص اقلیت‌ها می‌تواند نتایج متفاوت ایجاد نماید و گاه خود این نتایج می‌تواند زمینه‌ساز اختلاف در سطح ملی و بین‌المللی گردد، اختلافاتی که گاه برآمده از نقض‌های گسترده حقوق انسانی است، به مورد میانمار و اقلیت روهینگیا می‌پردازیم که در سال ۲۰۲۰ دو پرونده مهم در دیوان بین‌المللی دادگستری و دادگاه کیفری بین‌المللی به رسیدگی به وضعیت بغرنج آنها اختصاص یافته است.

۳- پرونده میانمار، ترمینولوژی محور اختلاف بین‌المللی

با صدور قرار موقت از سوی دیوان بین‌المللی دادگستری در ژانویه ۲۰۲۰ ذیل پرونده گامبیا علیه میانمار، وضعیت اقلیت مسلمان روهینگایی به شکل جدی‌تری مورد اهتمام قرار گرفت و پرسش‌ها و دغدغه‌هایی که سال‌ها در سطوح مختلف بین‌المللی طرح می‌شد، امیدوارانه‌تر به انتظار رسیدن به راه‌حلی نشست.^{۶۷} پیش از صدور این قرار موقت نیز، دیوان بین‌المللی کیفری ذیل درخواست دولت بنگلادش،^{۶۸} از بُعد رسیدگی کیفری به جرائم فردی احتمالی به وضعیت مردم روهینگیا وارد شده است که در آنجا هم امید به دستیابی به عدالت افزوده شده است. هرچند که این دو پرونده (در زمان

66. legal recognition

67. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar), 23.JON, 2020, <https://www.icj-cij.org/files/case-related/178/178-20200123-PRE-01-00-EN.pdf>, Access on 1/Apr/2020.

68. Decision Pursuant to Article 15 of the Rome Statute on the Authorization of an Investigation into the Situation in the People's Republic of Bangladesh/Republic of the Union of Myanmar, 14/Nov/2018, No. ICC-01/19, https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2019_06955.PDF, access on 27/3/2020

نگارش این نوشتار) در حال رسیدگی هستند و ممکن است این رسیدگی‌ها نیز سال‌ها طول بکشد و با وجود تفاوت‌های ماهوی این دو رسیدگی که در یک موردِ مسؤولیت دولتی مطرح است و در دیگری مسؤولیت فردی کیفری، در اسنادی که تاکنون از سوی این دو نهاد بین‌المللی صادر شده است، می‌توان به خوبی مشاهده نمود که چگونه ابهام و اختلاف‌نظر در ترمینولوژی مرتبط با اقلیت‌ها و توصیف متفاوت از تنوع فرهنگی می‌تواند تبدیل به یک اختلاف بین‌المللی شده و در دستیابی به عدالت، چالش ایجاد نماید. به عبارت دیگر توصیف متفاوت از تنوع فرهنگی، نه تنها می‌تواند دستیابی به حقوق انسانی را با چالش مواجه نماید، بلکه در مواردی می‌تواند زمینه‌ساز جنایت‌های گسترده با ابعاد بین‌المللی باشد که در مورد میانمار ذیل جنایت علیه بشریت و نقض معاهده ژنوسید (نسل‌زدایی) مطرح شده است. این دو تلاش بین‌المللی، از زوایای مختلف دارای اهمیت و شایسته بررسی و تتبع علمی و حقوقی است، در نوشتار حاضر، به شکل موردی به بحث واژگان مورد استفاده در توصیف وضعیت مردم روهینگیا پرداخته می‌شود.

۳-۱- مروری بر پیشینه و وقایع تاریخی

میانمار حدود ۵۱ میلیون جمعیت و ۱۳۵ گروه قومی شناسایی شده و رسمی دارد. روهینگایی‌ها، مردمی اکثراً مسلمان با زبانی متفاوت از زبان اکثریت ساکنین بودایی ایالت آراکان (راخین) هستند. در ایالت راخین گروه‌های قومی و مذهبی دیگری هم زندگی می‌کنند و جمعیت تقریبی مردم روهینگیا در این ایالت حدود یک میلیون و یک صد هزار نفر است. این گروه در لیست صد و سی و پنج گروه اقلیت ملی - قومی شناسایی شده در این کشور قرار ندارد. با توجه به اینکه، اکثریت افراد این گروه به عنوان شهروند میانمار تلقی نمی‌شوند، اکنون آنها از منظر حقوق بین‌الملل، «افراد بی‌دولت» شناخته می‌شوند.

دولت میانمار از خطاب این گروه به عنوان روهینگایی اجتناب می‌ورزد و آنها را عمدتاً بنگالی می‌نامد. ریشه این امر در بازتعریف متفاوت دولت میانمار و گروه روهینگیا از ماهیت این گروه و زمان ورود آنها به خاک میانمار است. آنها از منظر دولت میانمار، مهاجر هستند و نه یک اقلیت ملی یا مردمان بومی. برخی از تحقیقات نشان می‌دهد که تاریخ حضور اقلیت روهینگیا در میانمار، حداقل تا ۹ قرن قابل اثبات است؛ اما مابین سال‌های ۱۸۲۴-۱۹۴۲ مهاجرت‌هایی از سایر مستعمرات بریتانیا به میانمار صورت می‌گیرد. (ادعایی که باعث می‌شود تعداد زیادی از روهینگایی‌ها، از سوی دولت میانمار مهاجر قلمداد شوند).^{۶۹} پس از آنکه در مبارزات استقلال برمه، روهینگایی‌ها نقش آفرینی کرده و در عوض خواهان خودمختاری می‌شوند، تنش این گروه با دولت آغاز می‌گردد. در ۱۹۴۸ تنش بین روهینگایی‌ها و دولت برمه (میانمار) شدت می‌گیرد. در آن سال‌ها، این اقلیت خواهان الحاق به

69. Jacques P. Leider, "Rohingya: The name, the movement, the quest for identity", Nation building in Myanmar 255 (2014): 7.

پاکستان بودند.^{۷۰}

در ۱۹۸۲، قانون معروف شهروندی میانمار به تصویب می‌رسد که از اعطای حق شهروندی به اقلیت روهینگیا خودداری کرد.^{۷۱} در ۱۹۹۱ حداقل ۲۵۰ هزار نفر به بنگلادش می‌گریزند. این اختلافات ادامه پیدا می‌کند و در دوره‌های مختلف با اشکال متفاوتی از درگیری‌های فرقه‌ای، سرکوب روهینگایی‌ها ادامه پیدا می‌کند و در دوره‌های زمانی متفاوتی مانند ۲۰۱۲-۲۰۱۷ اوج می‌گیرد، در درگیری‌های ۲۰۱۷، جمعیتی حدود ۷۰۰ هزار نفر به سوی مرزهای بنگلادش می‌گریزند.

موارد متعدد قتل و کشتار، عدم اعطای مجوز ازدواج (محدودیت داشتن تنها دو فرزند) (داشتن فرزند سوم گاه مجازات ده سال زندان دارد)، تجاوزهای مکرر به زنان، کار اجباری در معادن و به‌عنوان نگهبان برای مردان بالای ۱۰ سال، اجبار به استفاده از ابزار پیشگیری از حاملگی، زندان‌های طولانی مدت برای ازدواج‌های اسلامی (بدون مجوز دولت) و حتی کشف رابطهٔ رماتیک بین زوج‌ها، آزمایش بارداری قبل از اعطای مجوز ازدواج به زوج‌ها، آتش کشیدن روستاها به این دلیل که روستاییان حاضر نبودند خود را بنگالی معرفی کنند، ساختن روستاهایی یک دست در زیست‌بوم روهینگایی‌ها و انتقال بوداییان به این روستاها، عدم اجازه به خارج شدن گاه حتی از روستاها، عدم اجازهٔ بازگشت بی‌خانمان ناشی از منازعه به محل سکونت سابق و ... از مجموعه اقداماتی هستند که در دوره‌های مختلف از سوی دولت میانمار علیه مردم روهینگیا، انجام داده است.^{۷۲}

۳-۲- دیوان بین‌المللی دادگستری و معاهده منع ژنوسید (نسل‌زدایی)

دیوان بین‌المللی دادگستری در سال‌های ۲۰۱۹-۲۰۲۰ با درخواست دولت گامبیا^{۷۳} به‌عنوان عضو کنوانسیون ژنوسید مواجه می‌شود که علیه میانمار به‌عنوان عضو دیگر این معاهده اقامهٔ دعوا نموده است. دیوان در قرار موقت خود اعلام می‌دارد که همهٔ اعضای معاهده ژنوسید در برابر منع جرایم بیان شده در معاهده و عدم مصونیت مرتکبین آن، منفعٔ مشترک^{۷۴} داشته و تعهدات برآمده، تعهداتی جهان‌شمول^{۷۵} است. دادگاه پس از اعلام نظر در این خصوص که برخی از مواد ادعا شده توسط دولت گامبیا، قابلیت تطابق با مواد معاهده منع ژنوسید را دارد، بیان می‌دارد بین حقوق درخواست شده برای

70. Jacques Leider, "Rohingya: The history of a Muslim identity in Myanmar", Oxford Research Encyclopedia of Asian History (2018), 3.

71. Nick Cheesman, "How in Myanmar "national races" came to surpass citizenship and exclude Rohingya" Journal of Contemporary Asia 47(3)(2017): 461-483, 417.

72. A. Lindblom, E. Marsh, T. Motala, and K. Munyan. "Persecution of the Rohingya Muslims: Is genocide occurring in Myanmar's Rakhine State? A legal analysis", Allard K. Lowenstein International Human Rights Clinic, Yale Law School, Fortify Rights. http://www.Fortifyrights.Org/downloads/Yale_Persecution_of_the_Rohingya_October_2015.Pdf (2015).

73. Application instituting proceeding and request for provisional measures, Republic Of The Gambia V. Republic Of The Union Of Myanmar, 11/Nov/2019, <https://www.icj-cij.org/files/case-related/178/178-20191111-APP-01-00-EN.pdf>, access on 20/MAR/2020/

74. Common Interests

75. Erga Omnes.

حمایت از اعضای گروه روهینگیا^{۷۶} و این معاهده ارتباط وجود دارد. براین اساس دیوان با خطاب قرار دادن این گروه به‌عنوان روهینگایی و سپس با تطابق شرایط این گروه با گروه‌های مورد حمایت معاهده منع ژنوسید بیان می‌دارد که «دادگاه بر این باور است که روهینگایی‌ها در چهارچوب گروه‌های مورد حمایت در معاهده ژنوسید قرار می‌گیرد.»^{۷۷} (بند ۵۱) به شکل غیرمستقیم به برخی از تنش‌ها درخصوص ماهیت این گروه پاسخ می‌دهد. «این گروه به‌عنوان یک گروه مذهبی، نژادی و قومی شرح داده می‌شوند که به‌صورت دائم در ایالت راخان زندگی می‌کنند.»^{۷۸} (بند ۱۵) دیوان همچنین در بندی دیگر از قرار موقت خود به حقوق گروه روهینگیا و اعضای گروه به شکلی مستقل از یکدیگر اشاره می‌کند (بند ۵۶)^{۷۹} و حمایت از گروه و اعضایش را در برابر جرایم ذکر شده در معاهده که موجودیت آنها را به‌عنوان یک گروه تهدید می‌نماید، از ارزش‌های بنیادین^{۸۰} قلمداد می‌نماید.^{۸۱} دیوان همچنین وضعیت فعلی مردم روهینگیا را در معرض آسیب شدید بیان می‌کند. (بند ۷۲)^{۸۲} در نهایت دیوان دستوراتی را در ذیل قرار موقت، خطاب به دولت میانمار بیان می‌کند و این دولت را موظف به رعایت آنها می‌نماید.

در باب این قرار موقت و مباحث پیرامون ترمینولوژی و مفاهیم مرتبط با آن، سه محور حائز اهمیت است. خطاب قرار دادن روهینگایی‌ها با همین نام در جایی که تاکنون دولت میانمار از این کار خودداری نموده است و آنها را بنگالی‌های مهاجر می‌داند، تأکید بر انطباق شرایط گروه با گروه‌های مورد حمایت معاهده ژنوسید و همچنین اهمیت موجودیت آنها به‌عنوان گروه و اقامت دائمشان در منطقه راخان. مشخص است که اختلاف بین دولت میانمار با مردم روهینگیا درخصوص نام آنها، تنها یک اختلاف حول یک واژه نبوده است. تغییر واژگان در چنین شرایطی می‌تواند اثر مستقیم در تعریف گروه و ماهیت آن داشته باشد و آنها را تحت نظام‌های حقوقی متفاوتی قرار دهد. همچنین انطباق آنها بر گروه‌های مورد حمایت در کنوانسیون ژنوسید و تأکید بر اهمیت گروه بودگی آنان نشان می‌دهد که در حوزه حقوق اقلیت‌ها، حمایت از حقوق، تنها به حمایت از حقوق اعضای آن گروه خلاصه نشده و کل موجودیت گروه را نیز می‌توان مدنظر قرار داد. براین اساس واژه گروه نیز در کنار اقلیت، مردم، قومیت و بومی نقشی محوری در صورت‌بندی مفهومی و ساختاری نظام حقوقی حاکم

76. Members of the Rohingya group.

77. In the Court's view, the Rohingya in Myanmar appear to constitute a protected group within the meaning of Article II of the Genocide convention.

78. The Court's references in this Order to the "Rohingya" should be understood as references to the group that self-identifies as the Rohingya group and that claims a longstanding connection to Rakhine State, which forms part of the Union of Myanmar.

79. Namely the right of the Rohingya group in Myanmar and of its members to be protected from acts of genocide and related prohibited acts mentioned in Article III.

80. Fundamental values

81. In view of the fundamental values sought to be protected by the Genocide Convention, the Court considers that the rights in question in these proceedings, in particular the right of the Rohingya group in Myanmar and of its members to be protected from killings and other acts threatening their existence as a group, are of such a nature that prejudice to them is capable of causing irreparable harm. Para 70.

82. The Court is of the opinion that the Rohingya in Myanmar remain extremely vulnerable.

بر روهینگیایی‌ها ایفا می‌کند. نکاتی که قاضی ترینداد در نظر مستقل و مفصل خود درخصوص این قرار موقت بیان نموده است، می‌تواند به روشن نمودن بحث و چرایی اهمیت آن پاسخ مناسبی دهد.

۳-۳- نظر مستقل قاضی ترینداد درخصوص قرار موقت پرونده گامبیا علیه میانمار

قاضی ترینداد در نظر مستقل خود، با رویکردی شفاف بیان می‌کند که: «هدف این اقدامات (در دستور موقت) مهیا نمودن حمایت‌های ضروری موردنیاز نوع بشر است که برای مدت زمانی طولانی در وضعیت آسیب‌پذیری قرار گرفته است.»^{۸۴} (بند ۵۴) او با مروری بر رویه دیوان بین‌المللی دادگستری، بیان می‌دارد که دیوان پیش از این نیز مفاد معاهده منع ژنوسید را قاعده آمره و تعهدات برآمده از آن را از جهان الشمول (ارگامنس)^{۸۵} قلمداد نموده بود، هرچند این برای دومین بار است که در عمر دیوان، بر اساس مفاد این معاهده، دیوان اقدام به صدور قرار موقت می‌نماید.^{۸۶}

اما محور کلیدی بیان شده از سوی قاضی ترینداد که با موضوع این نوشتار در ارتباط است، تأکید بر «به حاشیه رفتن و در معرض آسیب شدید قرار گرفتن»^{۸۷} مردم روهینگیاست. امری که می‌تواند در تشخیص و شناسایی اقلیت‌ها و همچنین تعریف ترمینولوژی مرتبط با آنها، شایان توجه باشد. او همچنین (با اشاره به گزارش‌های منتشرشده از سوی کمیته حقیقت‌یاب سازمان ملل) به نبود و یا کمبود جایگاه حقوقی و خشونت علیه اقلیت قومی و مذهبی با قصد آزار اشاره می‌کند که به این آسیب‌پذیری یک گروه و اعضایش دامن می‌زند. (بند ۲۱) او با اشاره به سرزمین روهینگیای^{۸۸} به شکل غیرمستقیم، یکی دیگر از مؤلفه‌های شناسایی این گروه به‌عنوان اقلیت آسیب‌پذیر را مطرح می‌نماید. (بند ۲۳)

ترینداد در جای جای نظر مستقل خود به اشکال مختلف به در معرض آسیب بودن افراد متعلق به گروه روهینگیای و خود گروه، نیاز شدید آنها به حمایت و بی‌دفاع بودگی^{۸۹} شان، مورد تبعیض واقع شدن و بی‌امتیاز بودن^{۹۰} روهینگیایی‌ها تأکید می‌کند (بند ۵۵) و به‌نوعی این مفهوم کلیدی را تبدیل به شاخص اصلی در شناسایی یک گروه و تطبیق آن با مواد معاهده ژنوسید قرار می‌دهد. به‌عبارت‌دیگر، او در تلاش است که به بازتعریف ترمینولوژی مرتبط با معاهده ژنوسید بپردازد. او هرگونه تلاش برای غلبه بر این آسیب‌دیدگی شدید قربانیان و اعاده هویت و یکپارچگی آنان را از اهداف دستور موقت^{۹۱}

83. Erga omnes.

۸۴. پیش‌ازاین در پرونده بوسنی علیه یوگسلاوی، دیوان قرار موقتی دراین خصوص صادر نموده بود.

85. Marginalized And Extreme Vulnerability

۸۶. ترینداد بر این مهم تأکید می‌کند که از منظر او فرد انسانی، گروهی از افراد، مردم و بشریت می‌توانند فاعل در حقوق بین‌الملل قرار گیرند

87. Rohingya Land.

88. Defenselessness.

89. Discriminated or Disadvantaged Person

۹۰. ترینداد رژیم حقوقی حاکم بر اقدامات موقتی حمایتی دیوان را یک رژیم حقوقی خودمختار (Autonomous) قلمداد می‌کند. (بند ۸۱)

دیوان می‌داند.

ترینداد حقوق درخواست شده برای حمایت از مردم روهینگیا را حقوقی اساسی می‌نامد و آن‌گونه که دیوان بیان نموده این حقوق را تنها حقوق قابل استماع قلمداد^{۹۱} نمی‌نماید. (ترینداد طرح قابلیت استماع حقوق را از سوی دیوان به‌عنوان یک پیش‌شرط جدید، نادرست قلمداد می‌نماید (بند ۷۶) او به این ترتیب حق بر حمایت برای انسان‌هایی که در وضعیت آسیب‌پذیری ادامه‌داری قرار دارند را بنیاد اصلی اقدامات درخواست‌شده دیوان بر اساس مفاد معاهده ژنوسید معرفی می‌نماید (بند ۸۹) او اضافه می‌کند که نوآوری قرار حاضر در گسترش حمایت‌ها از حقوق اساسی گروه و افرادی است که در وضعیت آسیب‌پذیری شدید قرار دارند. (بند ۹۰) به نظر می‌رسد او از این رهگذر، حمایت از مردم روهینگیا را موکول به اطلاق واژگان قومیت و یا مردم بومی نمی‌نماید و تلاش می‌کند با بسط چرایی حمایت‌های حقوقی مندرج در معاهده ژنوسید، از ابهام‌های موجود در خصوص ترمینولوژی مورد اختلاف جلوگیری نماید.

در خصوص نظر مستقل قاضی ترینداد می‌توان چنین گفت که ایشان در پاسخ به پرسش چرایی و چگونگی تطبیق مردم روهینگیا با گروه‌های مورد حمایت معاهده ژنوسید به جای تأکید بر خصیصه‌های فرهنگی، نژادی، قومی و زبانی و شناسایی این مهم که این گروه آیا یک گروه نژادی، قومی، دینی و یا زبانی هستند، پاسخ را در آسیب‌دیدگی یک گروه و در معرض آسیب شدید بودن آنها دانسته است. به عبارت دیگر مردم روهینگیا را به دلیل در معرض آسیب شدید بودن شایسته حمایت‌های حقوق محور ذیل معاهده ژنوسید و صلاحیت‌های دیوان دانسته است. تلاشی که از یک جهت در پی رفع ابهام از واژگان و اصطلاحات موجود بوده است و از سویی دیگر در پی تطبیق واژگان حقوقی و هنجارساز با الگوهای اجتماعی بوده است به نحوی که صورت و شمایل حقوقی ابزاری برای رسیدن به اهداف عدالت‌جویانه گردد.

۳-۴- دیوان بین‌المللی کیفری و پرونده میانمار - بنگلادش

هرچند تلاش‌های این دیوان در دستیابی به عدالت در خصوص مردم روهینگیا، همچنان در گام‌های ابتدایی است، اما در خصوص ترمینولوژی مورد استفاده به شکل روشن‌تری از دیوان بین‌المللی دادگستری ورود نموده است. شعبه سه^{۹۲} پیشدادگاهی این دیوان در همان ابتدای دستور خود به این مهم اشاره می‌دارد که «دادستان بیان نموده است که «روهینگیا» یک اصطلاح مورد اختلاف است و روهینگیایی‌ها خود را به‌عنوان یک گروه متمایز قومی با زبان و فرهنگی مستقل و ادعای اقامتی طولانی در ایالت راخین معرفی می‌نمایند.» (بند ۱۳) در حالی که دولت میانمار این ادعا را رد می‌نماید و آنها را (بنگالی‌ها) مهاجرانی غیرقانونی از کشور همسایه بنگلادش قلمداد می‌نماید. (بند ۱۴) دادستان از اصطلاح روهینگیا در درخواست خود استفاده نموده است و قربانیان جرایم احتمالی را روهینگیایی خطاب نموده است. این شعبه دیوان سپس با مروری بر گزارش‌های بین‌المللی نهادهای مختلف دیگر

91. Plausible Rights.

92. Pre-Trial Chamber.

در این خصوص به این نکته اشاره می‌کند که میانمار بارها این ادعا که روهینگیایی‌ها، یک گروه بومی هستند را رد می‌کند و آنها را یا بنگالی یا جماعت مسلمانان در شمال ایالت راخین خطاب می‌کند (بند ۱۵) شعبه تأکید می‌کند که یکی از خواسته‌های قربانیان این مهم است که آنها به عنوان روهینگیایی خطاب شوند و از عنوان‌های دیگر برای آنها مانند بنگالی و یا خولا^{۹۳} خودداری شود. (بند ۱۶)

دیوان با وجود اینکه اشاره می‌کند که مجمع عمومی سازمان ملل از اصطلاح روهینگیاستفاده می‌کند و از دولت میانمار خواسته است که به آنها اجازه این خودشناسایی^{۹۴} را بدهد، (بند ۱۷) بیان می‌کند که شعبه از این اصطلاح (روهینگیاستفاده) در تصمیم حاضر خود استفاده می‌کند تا به قربانیان ادعا شده به صورت فردی و یا گروهی اشاره کند اما در عین حال بر این مهم پافشاری می‌کند که استفاده از این اصطلاح در این تصمیم، به معنای شناسایی و تأیید هیچ‌گونه ادعای سیاسی و تاریخی و همچنین شناسایی یک گروه متمایز نیست و نمی‌تواند به عنوان دلیلی برای اهداف خارج از این تصمیم مورد استفاده قرار بگیرد. در نهایت این شعبه بیان می‌دارد که این موضوع نیاز به تحقیق و تحلیل بیشتر داشته که می‌تواند در جریان باقی اقدامات این رسیدگی صورت بگیرد. (بند ۱۷)

همان‌گونه که ملاحظه شد دیوان بین‌المللی کیفری، به درستی بیان می‌کند که ترمینولوژی خاص در صورت استفاده می‌تواند به معنای مشروعیت‌بخشی به یک سلسله ادعاهای سیاسی و تاریخی باشد، ادعاهایی که در کنار ترمینولوژی و در پیوستگی با آن، خود سوژه و موضوع اختلافی است که دیوان بایستی به آن رسیدگی نماید. از این رو دیوان خطاب قرار دادن مردم روهینگیاستفاده با این عنوان را به معنای تأیید و یا عدم تأیید هیچ‌کدام از طرفین اختلاف قلمداد نمی‌کند.

رهاورد

مفاهیم و اصطلاحات اجتماعی که مبین واقعیات زندگی جمعی انسان هستند، زمانی که در کالبد واژگان حقوقی درمی‌آیند، ممکن است با مرزبندی‌های جدیدی که ناشی از تعاریف بسته حقوقی است، از آنچه به واقع باید آن را نمایندگی کنند، فاصله بگیرند. زبان‌شناسی حقوقی، علمی است که تلاش می‌کند در این وادی به یاری محققین و مجریان قانون و حقوق‌بشتابند تا آن انعطافی که لازمه نظم‌بخشی به زندگی جمعی متنوع انسانی است را به جهان مرزدار حقوق برگرداند.

از سوی دیگر تنوع تفسیری و برداشتی از مفاهیم اجتماعی مانند قومیت، ملیت، گروه و فرهنگ در جوامع و اجتماعات مختلف و تلاش برای جمع آن با قواعد حقوقی جهان‌شمولی مانند حقوق بین‌الملل اقلیت، می‌تواند منجر به اختلافات و گاه سوءبرداشت‌هایی نیز بشود، اختلافاتی که می‌تواند خود تبدیل به ریشه برخی از منازعات داخلی و بین‌المللی شود.

سازکارهای موجود حقوق بین‌الملل از نیمه دوم قرن بیستم به این سو، با وجود دستاوردهای حقوقی فراوان در حمایت از گروه‌های اقلیت و حقوق متمایز آنها، همچنان در یکپارچه‌سازی و

93. Khola _ a derogatory Burmese term.

94. Self-identification.

یکسان‌سازی تعاریف و مفاهیم بنیادین این حوزه، ناموفق بوده است. هرچند این عدم موفقیت تا حدودی نتیجه پویایی و زنده بودن این مفاهیم است (که نه تنها یکسان‌سازی را غیرممکن می‌کند، بلکه تا حدودی می‌تواند برخلاف ماهیت چنین مفاهیمی نیز باشد) اما در سطوح مختلفی، آثار منفی نیز به همراه داشته است. این ابهام در مفاهیم و تعاریف بنیادین در جمع با رویکرد امنیتی دولت‌ها به مقوله حقوق اقلیت‌ها و همچنین دست‌کاری نخبگان قومی در سیاسی نمودن مطالبات حق بنیاد گروه‌های متمایز، می‌تواند یکی از دلایل این مهم تلقی شود که ما همچنان با جهانی روبرو هستیم که در آن تبعیض و نقض شدید حقوق گروه‌های متمایز (مانند مورد روهینگیا و میانمار) در آن به چشم می‌خورد.

این نوشتار در پی آن بود که با مروری بر دکترین حاضر در خصوص تعریف اقلیت بودگی و قومیت بودگی و جایگاه ترمینولوژی در این خصوص، بر این مهم تأکید نماید که تفاوت در رویکردهای واژگانی و مفهومی به مسئله اقلیت بودگی می‌تواند نتایج متفاوت عینی و عملی به دنبال داشته باشد. نتایجی که آثار حقوقی متفاوتی را با خارج نمودن و داخل نمودن برخی از گروه‌ها به طبقه‌بندی اقلیت‌ها به بار می‌آورد. همچنین تلاش شد با بررسی پرونده میانمار و مردم روهینگیا، به یک وضعیت منجر شده به اختلافی بین‌المللی پرداخته شده که یکی از حقوق مورد ادعا و البته یکی از محورهای اختلاف، واژگان و ترمینولوژی متفاوت از دو سوی درگیری بود.

براین اساس می‌توان اختلاف در ترمینولوژی و اصطلاحات مورد استفاده در تنوع فرهنگی و اقلیت‌ها را در چهار سطح مورد بررسی و تحلیل قرار داد: ۱) ماهیت مفاهیم ذیل واژگان این حوزه ۲) تفاوت در نظریه‌پردازی‌ها در خصوص چیستی اقلیت بودگی و در نتیجه واژگان متفاوت ۳) برداشت و تفسیر متفاوت دولت‌ها از واژگان مورد استفاده در این حوزه ۴) ابهام و گاه رویکردهای متفاوت از سوی سازکارهای بین‌المللی در ترمینولوژی مورد استفاده در این خصوص.

هرچند برخی از چالش‌های در این خصوص، همان‌گونه که بیان شد غیرقابل اجتناب است، اما در سطح بین‌المللی می‌توان امیدوار بود که با بیشتر شدن تلاش‌هایی مانند اعلامیه حقوق مردمان بومی، با نزدیک‌تر نمودن رویکردها در این خصوص، بتوان به گسترش احترام و تعهد به رعایت اصول اساسی برابری و عدم تبعیض برای همه افراد و گروه‌ها از رهگذر شفافیت در ترمینولوژی مورد استفاده اقدام نمود.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- آقاگل زاده، فردوسی. «زبان‌شناسی حقوقی (قانونی) رویکردی نوین در زبان‌شناسی کاربردی». *مجله ی بخارا* ۶۳(۱۳۸۶): ۱۹۲-۲۰۴.
- آقاگل زاده، فردوسی. *زبان‌شناسی حقوقی*. چاپ دوم (تهران: نشر علم، ۱۳۹۱).
- اریکسون، توماس هایلند. *انسان‌شناسی قومیت* ترجمه سیدقاسم حسینی تهران: جامعه‌شناسان، ۱۳۹۵.
- اما روچیلد و دیگران، جامعه، امنیت و دیگران، علیرضا طیب، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۱.
- حبیبی، حسن. «زبان حقوقی». *مجله کانون*. ۱۷، به نقل از نامه فرهنگستان، ۱(۱۳۸۷): ۱۳-۳۷.
- احمد حبیب نژاد و عالیہ اسمعیلی زاده. *حقوق فرهنگی اقلیت‌های قومی، در نظام حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران و اسناد بین‌المللی حقوق بشر*. تهران: مجد، ۱۳۹۵.
- حسینی، سیدجواد. *جامعه‌شناسی وفاق اجتماعی و اقلیت‌های قومی در ایران و جهان*. تهران: انتشارات سخن گستر، ۱۳۸۵.
- حسینی، محمدرضا. «سیرتطور واژه‌گزینی اصطلاحات حقوقی در زبان فارسی نو». *مجله ویژه نامه ی فرهنگستان* ۱(۱۳۹۵)، ۱۶۱-۱۷۸.
- خبریبوا، ت.ی. *چالش‌های معاصر تعیین سرنوشت اقوام*. ترجمه و تحقیق کابلشاه ادیس اف. قم: دانشگاه مفید، ۱۳۹۷.
- دشتی، تقی. *حقوق اقلیت‌های قومی*. قم: بوستان کتاب، ۱۳۹۳.
- عظیمی، محمدرضا. *اقلیت‌ها در حقوق بین‌الملل، تاریخچه، پیمان‌ها، حدود و حمایت*. تهران: پردیس دانش، ۱۳۹۲.
- فنتون، استیو. *قومیت، نژادپرستی، طبقه و فرهنگ*. ترجمه و تحقیق داوود غرایاق زندی. تهران: نشر مخاطب، ۱۳۹۵.
- کردعلیوند، روح‌الله. «زبان‌شناسی حقوقی». *مجله ویژه نامه زبان و متن، انسان و فرهنگ*. شماره ۳(۱۳۹۲): ۱۶-۵.
- میرزاده، محمد حسین. «نقش زبان‌شناسی و پراگماتیک در تفسیر اسناد و متون حقوقی بین‌المللی»، دسترسی در ۱۳۹۹/۶/۹،
- <https://www.tabnak.ir/>
- کیملیکا، ویل. *درآمدی بر فلسفه سیاسی معاصر*. ترجمه و تحقیق میثم بادامچی و محمد مباحثی. تهران: نشرنگاه معاصر، ۱۳۹۶.
- ویمر، آندره اس. *مرزبندی قومیتی، نهادها، قدرت و شبکه*. ترجمه و تحقیق محمدرضا فدایی. تهران: شیرازه، ۱۳۹۶.

ب) منابع خارجی

Application Instituting Proceedings And Request For Provisional Measures, Republic Of The Gambia V. Republic Of The Union Of Myanmar, 11/Nov/2019, <https://www.icj-cij.org/files/case-related/178/178-20191111-APP-01-00-EN.pdf>, aces on 20/MAR/2020/

Asgeirsson, H. "On the instrumental value of vagueness in the law". *Ethics* 125(2)(2015): 425-448.

Asgeirsson, H. "Vagueness, Comparative Value, and the law maker chalanges". *Archiv für Rechts-und Sozialphilosophie* 98(3)(2012): 299-316.

Åhrén, M. *Indigenous peoples' status in the international legal system*. UK: Oxford University Press, 2016.

Bimir, J. K., J. Wilkenfeld, J. D. Fearon, D. D. Laitin, T. R. Gurr, D. Brancati, ... and A. S. Hultquist, "Socially Relevant Ethnic Groups, Ethnic Structure, and AMAR". *Journal of Peace Research* 52(1)(2015): 110–115.

Costa, J. "On theories of Secession: Minorities, Majorities and the Multinational State". *Critical Review of International Social and Political Philosophy* 6(2)(2003): 63–90.

Cheesman, N. "How in Myanmar "national races" came to surpass citizenship and exclude Rohingya", *Journal of Contemporary Asia* 47(3)(2017): 461-483.

Fearon, J. D. "Ethnic and Cultural Diversity by Country". *Journal of Economic Growth* 8(2) (2003):195–222.

Decision Pursuant to Article 15 of the Rome Statute on the Authorization of an Investigation into the Situation in the People's Republic of Bangladesh/Republic of the Union of Myanmar, 14/ Nov/2018, No. ICC-01/19, https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2019_06955.PDF, access on 27/3/2020

Fearon, J. D. "Ethnic Mobilization and Ethnic Violence". *The Oxford Handbook of Political Economy* (2006): 852–868.

Stanisław, Goźdź-Roszkowski, and Witczak-Plisiecka Iwona. "Editorial to Special Issue on Legal Terminology." *Research in Language* 9(1)(2011): 5-8.

Keil, G. and R. Poscher (Eds.). *Vagueness and law: Philosophical and legal perspectives*. Oxford: Oxford University Press, 2016.

Kymlicka, W. *Multicultural Odysseys: Navigating the New International Politics of Diversity*. Oxford: Oxford University Press, 2007.

Kymlicka, W. "The internationalization of minority rights". *International Journal of Constitutional Law*. 6(1)(2008), 1–32. Accessed 9/9/2018, <https://doi.org/10.1093/icon/mom032>.

Kymlicka, W. "Liberal Multiculturalism as a Political Theory of State–Minority Relations" *Political Theory* 46(1)(2018): 81–91.

Kymlicka, W. *Multicultural Citizenship: A liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Oxford University Press, 1995.

Lindblom, A., Marsh, E., Motala, T. and K. Munyan. "Persecution of the Rohingya Muslims: Is genocide occurring in Myanmar's Rakhine State? A legal analysis". Allard K. Lowenstein International Human Rights Clinic, Yale Law School, Fortify Rights. (2015) http://www.Fortifyrights.Org/downloads/Yale_Persecution_of_the_Rohingya_October_2015.Pdf.

Leider, Jacques. *Rohingya: The History of a Muslim Identity in Myanmar*. *Oxford Research Encyclopedia of Asian History*, 2018, (10.1093/acrefore/9780190277727.013.115). (halshs-01869683), 1-38.

Leider, J.P. "Rohingya: The History of a Muslim Identity in Myanmar." In *Oxford Research Encyclopedia of Asian History*. Edited by David Ludden, 13-115. New York: Oxford University Press, 2018.

Matulewska, A. "socially induced changes in legal terminology. Studies in logic, grammar and rhetoric". *Studies in Logic, Grammar and Rhetoric* 49(1)(2017); 153-173

Vida, I. C. and A. Moroşteş, "Clarifications on the legal terminology in the constitutional court jurisprudence". *Journal of legal studies* 21(35)(2018): 88-94.

Ziegler, M. E. "Disabling Language: Why Legal Terminology Should Comport with a Social Model of Disability". *BCL Rev.* 61(2020): 1184-1221.

